

ISSN: 2651-2742

2024- Cilt: 7 Sayı: 1

Sayfa: 27-38.

Dergi Web Sitesi: <http://sita.cumhuriyet.edu.tr/tr/>

Gönderilme Tarihi: 01.03.2024

Düzeltilme Tarihi: 21.05.2021

Kabul Tarihi: 04.06.2024

Araştırma Makalesi (Research Article)

GENİş AİLE YAPILARINDA DIşARIDA YEMEK YEME HARCAMASI

Expenditure on Eating out in Large Family Structures

Mücella BURSAL *

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Ulaştırma Hizmetleri Bölümü

İsmail ŐENTÜRK

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi

Öz

Bu alışma, geniş aile yapılarında dışarıda yemek yeme harcamasını etkileyen faktörleri ve bunun bireyler ve aileler üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır. Çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından oluşturulan 2019 yılına ait hane halkı bütçe anketi verileri kullanılarak basit doğrusal regresyon modeli (EKK) ile analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz bulgularına göre, geniş aile yapısı, medeni durum, çalışma durumu, cinsiyet, beş yaş altı çocukların varlığı, öğrencinin varlığı, kredi kartı kullanımı, pazar alışkanlığı, eğitim seviyesi, gelir, gıda harcaması ve alkol harcamasını içeren tüm değişkenlerin katsayıları %1 anlamlılık seviyelerinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer ailelere kıyasla, geniş ailelerin dışarıda yemek yeme harcamalarını azaltma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde evli olanların dışarıda yemek yeme harcamasını, evli olmayanlara göre azaltma ihtimali olduğu görölmektedir. Hane halkı sorumlusu çalışıyor ise dışarıda yemek yeme harcamasının artma ihtimali olduğu tespit edilirken, hane halkı sorumlusu kadın olduğunda erkeklere göre dışarıda yemek yeme harcamasının azaldığı görölmektedir. Ayrıca beş yaş altı çocukların varlığı, aile içerisinde öğrencinin varlığı, kredi kartı kullanımı ve pazar alışkanlığının dışarıda yemek yeme harcamasını artırma ihtimali olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Eğitim seviyesi de dışarıda yemek yeme harcamasını etkileyen değişkenlerden birisidir. Gelirin bir göstergesi olan değişkenlerden hanenin aylık geliri, gıda harcaması ve alkol harcamasının da dışarıda yemek yeme harcamasını artıran değişkenlerden olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dışarıda Yemek Yeme Harcaması, Geniş Aile, EKK, Türkiye.

* Sorumlu Yazar: mbursal7@gmail.com

Önerilen Atıf: Bursal M. ve Őentürk İ. (2024). Geniş Aile Yapılarında Dışarıda Yemek Yeme Harcaması, Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi, 7(1), 27-38.

ABSTRACT

This study aims to investigate the factors affecting eating out expenditures in extended family structures and its effects on individuals and families. In the study, analysis was carried out with a simple linear regression model (EKK) using the 2019 household budget survey data created by the Turkish Statistical Institute (TURKSTAT). According to the analysis findings, the coefficients of all variables such as extended family structure, marital status, employment status, gender, presence of children under five years of age, presence of a student, credit card use, market habit, education level, income, food expenditure and alcohol expenditure are at 1% significance level. It was found to be statistically significant. Spending on eating out appears to be decreasing in large families. It has been found that, compared to other families, large families tend to reduce their spending on eating out. Similarly, it seems that being married is likely to reduce spending on eating out compared to others. It has been determined that if the head of the household is working, the expenditure on eating out is likely to increase, while when the head of the household is a woman, it is observed that the expenditure on eating out decreases compared to men. In addition, it was found that the presence of children under five years of age, the presence of a student in the family, credit card use and market habits are likely to increase spending on eating out. Education level is also one of the variables that affects spending on eating out. It has been determined that household monthly income, food expenditure and alcohol expenditure, which are variables that are indicators of income, are among the variables that increase the expenditure on eating out.

Key words: Expenditure on Eating Out, Extended Family, EKK, Türkiye.

1. GİRİŐ VE TEORİK ÇERÇEVE

Günümüz tüketicileri, gittikçe büyüyen yeme içme sektörünün ürettiği ürünleri daha fazla tercih eder duruma gelmiştir. Bu tüketimin en yaygın göstergelerinden biri de dışarıda yemek yeme davranışıdır. Dışarıda yemek için yapılan harcamalar, evlerinin dışında yemek yemeyi tercih eden bireylerin ve ailelerin artan eğilimi ile birlikte modern yaşam tarzlarının önemli bir yönü haline gelmiştir. Değişen yaşam koşulları, çalışma şekilleri, kadınların tam zamanlı çalışmada daha fazla yer alması ve zamanın daha da kısıtlı hale geldiği son yıllarda insanların yeme içme ve satın alma davranış şekillerinde de değişimler meydana getirmiştir. Bu değişimden yiyecek içecek sektörü de etkilenmiştir. Hizmet sektörünün ekonomideki payının artması ile birlikte firmaların yemek sektöründe faaliyetlerini artırdığı gözlemlenmiştir. Bireylerin artan refah düzeyi ile birlikte, dışarıda yemek ile ilgili düşüncelerinde değişimler oluşmaya başlamıştır. Dışarıda yemek yemenin informal hale getirilmesi ve normal görülmesi, bazı hanelerde ev dışında yenilen yemeklerin amacının ve anlamının değiştiğini işaret etmektedir (Paddock, 2017: 5).

Dışarıda yemek yeme davranışını tanımlamanın güç olduğu bir tüketici alışkanlığı olduğu söylenebilir (Díaz-Méndez, ve García-Espejo, 2017: 14). Gündelik hayatın önemli parçalarından biri haline gelen dışarıda yemek yeme, bireylerin kendi evlerinin dışında başka bir yerde yiyecek ve içecekleri tüketmesi olarak tanımlanmaktadır (Jaafar, Lumbers ve Eves, 2009:1; Kant ve Graubard, 2004:243; Petterson ve Fjellström, 2007:207). Dışarıda yemek yemeyi, sosyal farklılıkları pazarlama yöntemi olarak ifade eden çalışmalar da mevcuttur (Olsen, Warde ve Martens, 2000:174). Lupton (2000)'e göre ise, yemek yeme alışkanlıkları sadece biyolojik ihtiyaçlara bağlı değildir, yemek yeme alışkanlıkları aynı zamanda sosyal

sınıflar, aile yapıları, coğrafi bölgeler, milletler, kültürler, cinsiyetler, yaşam döngüsü süreçleri, dinler ve meslekler arasındaki sınırları, ritüelleri, gelenekleri, festivalleri, mevsimleri ve günün zamanlarını ayırt etmeye de yardımcı olduğu söylenebilir (Deborah Lupton, 1996: 1). Ayrıca yemek, ferdi ve içtimai yönleri olan ve pek çok sair etkileyicisi olan bir kültür unsurudur” şeklinde de ifade edilmiştir (Çetin, 2006:108).

Tüketim kalıplarının gelişmekte olan ülkelerde hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Hazırlanmış, paketlenmiş yemekler ve ev dışında tüketilen yemeklerin hanelerin gıda bütçesinden giderek artan bir pay aldığı görülmektedir (Kalyani ve Sarma, 2017: 76). Gelir düzeyindeki artışlar, artan kentleşme, kadınların işgücündeki artışlarla birlikte ekonomiler orta gelir düzeyine geçerken bu eğilimin devam etmesi beklenmektedir. Bununla birlikte, evden uzakta gıda tüketimi, gelişmekte olan dünyada hızla artmakta olduğu, kişi başına düşen GSYİH büyüdükçe ve gıda sistemleri geliştikçe bunu yapmaya devam edeceği tahmin edilmektedir (Farfán vd., 2017: 146).

Dışarıda yemek yemedeki artış, çeşitli çevresel etkilere de bağlanabilir. Yiyecek satış yerlerinin mevcudiyeti ve erişilebilirliği, bireylerin yeme davranışlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (French vd., 2001). Toplam gıda harcamalarının yüzdesi olarak, ev dışı gıdalara yapılan harcamaların artması, hane halklarında iki gelirli bireylerin varlığı, dışarıda yemek yemenin kolaylık olarak görülmesi, son dönemlerde ticari gıda işletmelerinin sayısındaki aşırı artış ve özellikle fast-food endüstrisinde öngörülemez bir büyümenin meydana gelmesi dışarıda yemek yeme tercihini artıran bir başka sebep olarak gösterilmektedir (Kant ve Graubard, 2004: 243). Restoranlar ve fast-food zincirlerinin sunduğu rahatlık ve çeşitlilik, birçok insan için dışarıda yemek yemeyi çekici bir seçenek haline getiriyor. Ek olarak, gıda endüstrisi tarafından kullanılan reklam, promosyon ve fiyatlandırma stratejilerinin etkisi de bireylerin dışarıda yemek yeme tercihlerini etkileyebilir (French vd., 2001).

Dışarıda yemek yeme davranışının nedenleri ve bu durumu etkileyen faktörler incelendiğinde yerli ve yabancı pek çok çalışmaya rastlanmıştır. Dışarıda yemek yemede etkili olan faktörler incelendiğinde bu faktörler, zaman faktörü (öğün tüketimi için yeterli zamana sahip olma, sırada bekleme, bir önceki öğün üzerinden geçen zaman), sosyalleşme faktörü, , durumsal faktör, itibar faktörü, fiziki ortam, atmosfer, ambiyans faktörleri (masa ve oturma düzeni, müzik, ortam kokusu, dekor) olarak belirlenmiştir (Edwards, 2013: 224; Nişancı vd., 2018: 60). Bir başka çalışmada ise dışarıda yemek yeme davranışı, geleneksel olarak iş/keyif ikilemine dayandırılarak incelenmiştir. İş ile ilişkili yemek alışkanlığının sadece aracı ihtiyaçlara duyarlı olmadığı, keyif için yemek yemenin ise her zaman belirli bir tercihe dayalı olmayacağı kanısına varılmıştır. Her iki tercihin de motivasyon unsuru olarak kuvvetli biçimde sosyalleşmeye bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Díaz-Méndez, ve García-Espejo, 2017: 14). Dışarıda yemek yemenin günlük yaşam sürecindeki rolünü belirlemek için Kuzey Avrupa’daki Nordik ülkelerinde yürütülen bir çalışmada, kafe ve restoranlarda yemek yemenin bir işgünü etkinliği mi yoksa keyifli bir boş zaman etkinliği mi olduğu, ayrıca dışarıda yemek yemenin sosyo-demografik faktörler ve günlük yaşamı düzenleme ile ilgili faktörlerle ilişkili olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışma sonunda dışarıda yemek yemenin, günlük yemek yemenin temel bir unsuru olmadığı, öncelikli olarak bir keyif etkinliği olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır (Lund, Kjaernes ve Holm, 2017: 23).

Dışarıda yemek yemedeki artış, sağlık ve beslenme üzerindeki etkisine ilişkin endişeleri de beraberinde getirmiştir. Çalışmalar, dışarıda yemek yemenin daha yüksek kalori alımı ve artan yağ tüketimi ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Dışarıda yemek yemenin sağlıksız

beslenme modellerine katkıda bulunabileceğini ve potansiyel olarak obeziteye ve ilgili sağlık sorunlarına yol açabileceğini düşündürmektedir (French vd., 2001). Neumark-Sztainer vd., (2008) yapmış olduğu çalışmalarında, aile yemeklerinin ergenler arasında düzensiz yeme davranışlarına karşı koruyucu bir rolü olduğunu bulmuştur. Düzenli olarak aile yemeği yiyen bireylerde düzensiz yeme davranışlarının yaygınlığının daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İngiltere'de ise toplumsal farklılaşma, yeme pazarı ve dışarıda yemek mekânları tercihlerini araştıran bir çalışmada, etnik gruplara ait mekânların bazı sosyal gruplar için cazip olduğu, yaş, eğitim seviyesi, mesleki sınıf, kazanç ve hane halkı geliri değişkenlerinin mekân tercihlerinde değişen oranlarda etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Olsen, Warde ve Martens, 2000: 173).

Tüm bu yaşanan gelişmelerle birlikte kültürel unsurları da içerisinde barındıran yemek yeme gerek Türk toplumu gerekse başka toplumlar için önem arz etmektedir. Çünkü yemek aile, toplum ve her düzeyden insanla paylaşılması gereken hayati bir unsurdur. Yemek yemenin önemi biyolojik olarak insan için gerekliliği kadar sembolik olma özelliği göstermesidir (Sceats, 2000:1). Fiziksel bir ihtiyaç olan yemek yeme ayrıca antropolojik, sosyolojik, psikolojik ve kültürel yönden de önemli olmaktadır. İşlevsel olarak biyolojik gereksinimlerin yanında insana haz veren psikolojik bir özelliğe de sahip olan yemek yeme eyleminin kültürel bir yapıya da sahip olduğu söylenebilir (Belk ve diğerleri, 1996: 368).

Bireyin yaşam döngüsünün tüm periyotlarında yapmış olduğu yemek tercihinde çocukluk dönemi oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Çocuğun içinde yaşadığı sosyal ve kültürel çevre, ekonomik ve politik şartlar gibi makro ölçekteki faktörler yemek ve alışveriş davranışları etkilemektedir. Örneğin, 20. yüzyılın başlarında yaşanan ekonomik kriz döneminde çocuk olan bireyler yeterince yiyecek alamadıkları ve ellerindeki ile yetinmek zorunda kaldıkları için, büyüdüklerinde de yiyecek satın alırken o dönemden kalan alışkanlıklarından ötürü hep temkinli alışveriş yapma alışkanlığı yaşamaktadırlar (Falk, Bisogni ve Sobal, 1996: 261). Bu yüzden de kültürün öğrenilen bir süreç olduğu bu yüzden de yemek yeme alışkanlıklarının küçük yaşta öğrenilip sonraki yaşantıya aktarılacağı söylenebilir (Tezcan, 2000: 1).

Dışarıda yemek yeme sıklığı çeşitli sosyo-kültürel faktörlerden etkilenmektedir. Aile yapısı ve akran etkisi, bireylerin dışarıda yemek yeme kararlarında önemli bir rol oynayabilir (Ganguly ve diğerleri, 2018). Aile yapılarının bireyin ve hanenin dışarıda yemek yeme harcamasını olumlu ya da olumsuz şekilde etkilediğini söyleyebiliriz. Geniş aileyi beslemenin mirasa değer veren teorik bir kavram olduğu da söylemektedir. Aynı geleneğe sahip ailelerde, çocuklara yiyecek sağlamanın genellikle paylaşılan ve nesiller boyunca deneyimlerden ve değerlerden etkilenen bir proje olduğu da söylenebilmektedir (DeVault, 1991). Bu bazen seçimle bazen de ekonomik zorluklarla olmaktadır. Örneğin, Ataerkil aile biçimi olan geniş ailede dışarıda yemek yeme yerine evde yemek yeme tercih edilebilir. Çünkü bu aile yapılarında DeVault (1991)'unda belirttiği gibi yemek yeme aile üyelerinin hep beraber aynı sofrada toplanıp geçmişten gelen kültürel bir mirası devam ettirmesi şeklinde olabilir. Geniş ailede evde yemek yemenin maliyet, evde büyük ebeveynlerin ve çocukların varlığı gibi başka sebepleri de olabilir (Neuman vd., 2019: 58-59). Geniş ailelerdeki dışarıda yemek yemenin daha maliyetli olması da dışarıda yemek yeme tercihini azaltabilir. Bununla birlikte, geleneksel geniş aile yapılarında kadının yemek veren ve erkekle çocuğun yemek alan rolleri birçok kültürün karakteristiğidir (Goode, 2005: 176). Çünkü kadın zamanının büyük bir kısmını ailesine hizmet ederek geçirmekte ve evdeki farklı taleplere göre yemek pişirmeye önderlik

etmektedir. Kadının temel görevlerinden biri olan yemek yapma bireyleri ortak paydada buluşturarak iletişim için de birçok fırsat yaratmaktadır. Yemek yeme aile içinde temel paylaşım ve sosyal işlevleri de belirlemektedir (McIntosh 1996: 64). Bu yüzden de geleneksel aile yapılarındaki kadının rolünün dışarıda yemek yeme harcamasını azalttığını söylenebilir.

Türk kültüründe ayrıca dışarıda yeme davranışının çok yaygın olmadığı bu yüzden de dışarıda yemek yeme için çok fazla harcama yapılmadığı görülmektedir. Özellikle akşam yemeklerinde aile bireylerinin toplanıp hep beraber evde yenilmesine önem verilmektedir. Kadınların özenle yapmış olduğu yiyecekler birlikte yenilen yemek esnasında ikram edilir. Bu durum aynı zamanda aile bireylerine değer vermenin de bir göstergesi olarak kabul edilir. Özellikle kırsal kesimde yemek yeme işleminin kısa sürede gerçekleşmesi istenmektedir. Çünkü yemekte fazla zaman harcamayıp bir an önce tarlada bahçede çalışmak için işe koyulma endişesi vardır (Tezcan, 1982: 123). Bununla birlikte, modern toplumlarda ailede bağlılığı sürdürmek ve dayanışmayı sağlamak için akşam yemeği ritüellerden birini oluşturmaktadır. Ayrıca akşam yemeğinin ailenin sosyalizasyonuna da katkı sağladığı görülmektedir. Sosyalleşme aile üyelerinin diğer insanlarla iletişim kurmasına da katkıda bulunmaktadır. Bu anlamda çocukların sosyal ve kişisel becerilerinin kazandırılmasında ailenin toplanıp beraberce yenilen yemeğin önemi büyüktür (McIntosh 1996: 64). Tüm bu nedenler geniş aile yapılarında dışarıda yemek yeme harcamasını azaltmaktadır. Bununla birlikte COVID-19 salgınının, dışarıda yemek yeme davranışları üzerinde de önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Pandemi ile ilişkili kısıtlamalar ve güvenlik endişeleri, dışarıda yemek yemenin azalmasına ve evde yemek pişirmenin artmasına neden olmuştur (Ito ve diğerleri, 2022). Bu dönemde tüketicilerin, evde yemek pişirmeye daha fazla önem vererek ve dışarıda yemeyi azaltarak gıda tüketim alışkanlıklarını değiştirdiği görülmüştür (Ito ve diğerleri, 2022). Davranıştaki bu değişiklik, evde yemek pişirmenin sağlıklı beslenme biçimi stratejisi olarak önemini de vurgulamıştır (Tiwari vd., 2017).

Günümüz toplumlarında dışarıda yemek yeme harcaması giderek yaygınlaşmaktadır (Kalyani ve Sarma, 2017: 76). Dışarıda yemek yeme davranışı ve harcamasının gelişmesi ile birlikte yiyecek içecek endüstrisinin de giderek büyüdüğü görülmektedir (Yılmaz, 2012). Bu doğrultuda insanların dışarıda yemek yerken ne kadar harcama yaptıkları dışarıda yemek yeme davranışının daha iyi anlaşılması ve endüstrinin gelişmesi adına önem arz etmektedir. Çalışmada geniş aile yapılarında dışarıda yemek yeme harcaması nasıl etkileniyor bunu literatürden de yararlanarak incelemeye çalışılmıştır. Verileri analiz ederken tüketicilerin belirli bir periyotta veya ortalama olarak tek seferde dışarıda yemek için harcadıkları paranın tutarını dışarıda yemek yeme harcaması olarak ele aldık. Bu çalışmanın amacı ve önemi Türkiye’de geniş aile yapılarında ailenin beslenmesinde önceki nesillerin rol model olduğundan hareketle, hane halkı düzeyinde dışarıda yemek harcamasının belirleyicilerini incelemektir. Çalışmanın ilk bölümünde dışarıda yemek yeme olgusu, harcaması ve aile yapıları ile ilgili teorik çerçeve ve literatüre yer verilmiştir. Daha sonraki aşamalarında analiz ile ilgili veri, yöntem, bulgular kısmı ele alınmıştır. Son bölümde ise sonuç ve önerilerden bahsedilmiştir.

2. VERİ VE YÖNTEM

Çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından oluşturulan 2019 yılına ait hane halkı bütçe anketi verileri kullanılmıştır. Analizde kullanılan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler tablo 1’de verilmiştir. Buna göre, bağımlı değişken dışarıda yemek yeme harcamasının logaritması alınmış halidir. Bağımsız değişkenler ise aile yapısı, hane halkı

sorumlusunun medeni durumu, çalışma durumu, cinsiyeti ve beş yaş altı çocukların varlığı, hanede öğrencinin varlığı, kredi kartı kullanımı, pazar alışkanlığı, eğitim seviyesi, aylık gelir, gıda harcaması ve alkol harcamasının logaritması kullanılmıştır. Aile yapısını kodlarken geniş aileler 1; diğerleri 0 olarak iki kategorili olarak kodlanmıştır. Dışarıda yemek harcamasının logaritması ortalama olarak 3,65, aylık gelirin logaritması ortalama 8,05 iken gıda harcamasının logaritması 6,36 ve alkol harcamasının logaritması ortalama olarak 2,82'dir.

Tablo 1. Analizde kullanılan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler

Değişken	Açıklama	Ortalama	Standart sapma
In dışarıda yemek harcaması	Dışarıda yemek harcamasının logaritması	3,656	2,194
Medeni durum	Hane halkı sorumlusunun medeni durumu (1=evli; 0=diğerleri)	,824	,380
Çalışma durumu	Hane halkı sorumlusunun çalışma durumu (1= çalışan; 0=çalışmayan)	,669	,470
Cinsiyet	Hane halkı sorumlusunun cinsiyeti (1= kadın; 0= erkek)	,145	,352
Beş yaş altı çocukların varlığı	Hane halkının sahip olduğu 0-5 yaş arası çocukların varlığı (1=var; 0=yok)	,235	,424
Öğrencinin varlığı	Hane halkının sahip olduğu öğrencinin varlığı (1=var; 0=yok)	,454	,497
Kredi kartı kullanımı	Kredi kartı kullanımı (1=var; 0=yok)	,500	,500
Pazar alışkanlığı	Pazar alışkanlığı (1=var; 0=yok)	,655	,475
Eğitim seviyesi	Eğitim seviyesi (1= lise altı; üzeri= 0)	,847	,359
İngelir	Aylık gelirin logaritması	8,057	,677
İngıda harcaması	Gıda harcamasının logaritması	6,362	,680

lnalkol harcaması	Alkol harcamasının logaritması	2,822	2,760
--------------------------	--------------------------------	-------	-------

Analizde bağımlı değişken kategorik olmadığından dolayı yöntem olarak basit doğrusal regresyon çözümlerlerinden biri olan En Küçük Kareler (EKK) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, tahmin edilen katsayıların ve değişkenlerin hesaplanması için geliştirilen ve gerçek katsayılara en yakın sonuçları veren yöntemlerden birisidir (Neter vd., 1996). Bir başka değişim ile regresyon modelindeki hata terimini minimum yapan bir yöntemdir.

3.BULGULAR

Örneklem Türkiye evrenini temsil etmek üzere TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından seçilen katılımcılardan oluştuğu için çalışma sonuçları Türkiye evrenine genellenebilir. Bu yüzden çalışma dış geçerliliği sağlamaktadır. Analize başlamadan önce çoklu doğrusallık testine bakılmıştır. Bağımsız değişkenler arasında doğrusal ilişkinin saptanması yöntemlerinden biri olan VIF (Variance Inflation Factors) değerlerine bakılmıştır. Tüm bağımsız değişkenler için VIF değerlerinin 10'dan küçük olduğu görülmüştür, böylece bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusallık (multicollinearity) sorunu olmadığı tespit edilmiştir (Büyükuysal, 2016: 111).

Analiz bulguları tablo 2'de gösterilmiştir. Bulgulara göre, geniş aile yapısı, medeni durum, çalışma durumu, cinsiyet, beş yaş altı çocukların varlığı, öğrencinin varlığı, kredi kartı kullanımı, pazar alışkanlığı, eğitim seviyesi, İngelir, İngıda harcaması ve lnalkol harcaması olan tüm değişkenlerin katsayılarının %1 anlamlılık seviyelerinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 2. Bulgular

ln dışarıda yemek harcaması	Katsayı	Std.hata	t değeri	p değeri
Geniş aile yapısı	-1,448*	,208	-6,940	0,000
Medeni durum	-,709*	,080	-8,860	0,000
Çalışma durumu	,541 *	,043	12,470	0,000
Cinsiyet	-,679*	,071	-9,480	0,000
Beş yaş altı çocukların varlığı	,147*	,048	3,030	0,002
Öğrencinin varlığı	,223*	,039	5,700	0,000
Kredi kartı kullanımı	,519*	,039	13,000	0,000
Pazar alışkanlığı	,355*	,036	9,630	0,000
Eğitim seviyesi	-,204*	,057	-3,550	0,000

İngelir	1,129*	,035	31,590	0,000
İngıda harcaması	,073 *	,032	2,280	0,022
İnalkol harcaması	,128*	,006	19,880	0,000
Sabit	-6,181	,319	-19,340	0,000

Not: *,** ve *** katsayıların sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir.

Geniş aile yapısına sahip olan ailelerin dışarıda yemek yeme harcamasının azalmakta olduğu görülmektedir. Geniş aileye sahip olmak dışarıda yemek yeme harcamasını diğer ailelere göre 1,44 kat azaltma ihtimali olduğu söylenebilir. Bu beklenen bir durumdur çünkü geniş ailelerde ailenin geçimi için harcamalar, gıda, barınma, giyinme gibi diğer harcama kalemlerine daha fazla aktarılacağı için dışarıda yemek yeme harcaması nispeten azalacaktır. Benzer şekilde hane halkı sorumlusu evli olduğunda da diğerlerine göre dışarıda yemek yeme harcamasının azalmakta olduğu görülmektedir. Evli olmanın dışarıda yemek yeme harcamasını diğerlerine göre 0,7 kat azaltma ihtimali olduğu söylenebilir. Hane halkı sorumlusu çalışıyor ise dışarıda yemek yeme harcamasının artma ihtimali olduğu tespit edilirken, hane halkı sorumlusu kadın olduğunda erkeklere göre dışarıda yemek yeme harcamasının azaldığı görülmektedir. Kadınların sorumlulukları içerisinde olan aile bireylerini besleme görevi bu durumu açıklayan nedenlerden birisi olabilir. Ayrıca beş altı çocukların varlığı, aile içerisinde öğrencinin varlığı, kredi kartı kullanımı ve pazar alışkanlığının dışarıda yemek yeme harcamasını artırma ihtimali olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Eğitim seviyesi de dışarıda yemek yeme harcamasını etkileyen değişkenlerden birisidir. Eğitim seviyesi lise ve üstü oldukça lise ve altı eğitim seviyesine sahip olanlara göre dışarıda yemek yeme harcamasının artabilme ihtimali olduğu görülmektedir. Gelirin bir göstergesi olan değişkenlerden hanenin aylık geliri, gıda harcaması ve alkol harcamasının dışarıda yemek yeme harcamasını artıran değişkenlerden olduğu tespit edilmiştir. Gelir seviyesi bir birim arttıkça dışarıda yemek yeme harcamasının 1,12 kat artma ihtimali olduğu söylenebilir. Açıklamada modele en fazla katkı sağlayan değişken katsayılarının sırasıyla aile yapısı, gelir seviyesi ve medeni durum olduğu görülmüştür.

Dışarıda yemek yemenin maliyeti ile ilgili araştırmalar, sık sık dışarıda yemek yemenin genel olarak kişi başına daha yüksek gıda harcamalarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir (Tiwari ve diğerleri, 2017). Evde pişirilen akşam yemekleri ile karşılaştırıldığında, dışarıda yemek yemek genellikle daha yüksek ev dışı harcamalarla bağlantılıdır (Tiwari ve diğerleri, 2017). Bu, sıklıkla dışarıda yemek yiyen bireylerin ve ailelerin, genel bütçeleri ve mali refahları üzerinde etkileri olabilecek gıdaya daha fazla harcama eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu yüzden de çalışmada tespit edilen geniş ailelerde dışarıda yemek yemenin maliyeti onların ev dışı yemek yeme harcamasını azalttığı yönündeki bulgular literatürle tutarlı görülmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında diğer ailelere kıyasla, geniş ailelerin dışarıda yemek yeme harcamalarını azaltma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Evli olmanın dışarıda yemek yeme harcamasını diğerlerine göre azaltma ihtimali olduğu görülmektedir.

Hane halkı sorumlusu çalışıyor ise dışarıda yemek yeme harcamasının artma ihtimali olduğu tespit edilirken, hane halkı sorumlusu kadın olduğunda erkeklere göre dışarıda yemek yeme harcamasının azaldığı görülmektedir. Ayrıca beş yaş altı çocukların varlığı, aile içerisinde öğrencinin varlığı, kredi kartı kullanımı ve pazar alışkanlığının dışarıda yemek yeme harcamasını artırma ihtimali olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Eğitim seviyesi de dışarıda yemek yeme harcamasını etkileyen değişkenlerden birisidir. Gelirin bir göstergesi olan değişkenlerden hanenin aylık geliri, gıda harcaması ve alkol harcamasının dışarıda yemek yeme harcamasını artıran değişkenlerden olduğu tespit edilmiştir.

Bulgular ve literatür ışığında literatüre katkı sağlaması adına öneriler geliştirilmiştir. İlk olarak farklı kültürlerde olan tüketicilerin dışarıda yemek yeme tutum ve davranışlarının bilinmesi ve bu davranışların sonucunun iyi analiz edilmesi, hem yiyecek içecek işletmeleri, hem restoran ve kafeler, hem de karar mekanizmaları açısından önemlidir. Son yıllarda hızla artan dışarıda yemek yeme olgusu hedef pazar haline geldiği için tüketicilerin tutum ve davranışları doğrultusunda yeme içme sektörü yöneticisi veya çalışanı sahip olduğu müşteri özelliklerini daha iyi analiz ederek hizmet kalitesini daha iyi şekillendirebilecek ve daha fazla kar elde edebilecektir.

Gıdaya erişim, pazarlama ve vergilendirme konularına devlet müdahalesi, dışarıda yeme davranışlarında önemli bir değişiklik için gereklidir (Munt ve diğerleri, 2016). Daha sağlıklı gıda seçeneklerini teşvik eden, çocukları hedefleyen gıda pazarlamasını düzenleyen ve daha sağlıklı beslenme için ekonomik teşvikler sağlayan politikalar, geniş aile yapılarında dışarıda yemek yeme harcamalarının azaltılmasına katkıda bulunabilir.

Aile bağınu güçlendiren ve evde sağlıklı beslenmeyi teşvik eden alternatif etkinlikleri teşvik etmek, dışarıda yemek yeme bağımlılığını azaltmaya yardımcı olabilir. Geniş aile yapılarında dışarıda yemek yeme harcamalarını azaltmak, sağlıksız gıdaların nispeten düşük maliyetli olması, zaman kısıtlamaları ve gıda satış noktalarının mevcudiyeti gibi engellerin ele alınmasını da gerektirir. Zaman yönetimine, yemek planlamasına ve daha sağlıklı yiyecek seçeneklerini teşvik etmeye odaklanan müdahaleler, ailelerin daha sağlıklı seçimler yapmalarına ve dışarıda yemek yeme bağımlılıklarını azaltmalarına yardımcı olabilir. Uygun fiyatlı ve erişilebilir sağlıklı gıda seçeneklerini destekleyen bir ortam yaratmada devlet müdahalesi de çok önemlidir. Ayrıca daha sağlıklı beslenme alışkanlıklarını geliştirmenin ve yeme bozukluklarını önlemenin bir yolu olarak aile yemeklerini teşvik etmek önemli görülmektedir.

Sonuç olarak, geniş aile yapılarında dışarıda yemek yeme harcamaları çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Araştırmalar, ailenin büyüklüğünün, gelir düzeyinin ve kültürel tercihlerin, dışarıda yemek yemeye harcanan paranın miktarını belirlemede önemli bir rol oynadığını gösteriyor. Daha büyük aileler, beslenecek bireylerin sayısının artması nedeniyle dışarıda yemek yemeye daha fazla harcama eğilimindedir. Ailelerin ev dışındaki yemeklere ayıracak daha fazla harcanabilir geliri olduğundan, daha yüksek gelir düzeyleri de dışarıda yemek harcamalarının artmasına katkıda bulunur. Ek olarak, bazı kültürler sosyal bir aktivite olarak dışarıda yemek yemeye daha fazla önem verdiğinden, kültürel tercihler harcama alışkanlıklarını etkileyebilir. Genel olarak, bu faktörleri anlamak, ailelerin yemek seçimleri ve buna göre bütçeleri hakkında bilinçli kararlar vermelerine yardımcı olabilir. Bireylerin dışarıda yemek yeme kararlarına etki eden faktörleri anlamak, daha sağlıklı beslenme alışkanlıklarını teşvik etmek ve gıda harcamalarını etkili bir şekilde yönetmek için müdahaleler ve stratejiler geliştirmek için çok önemlidir.

KAYNAKÇA

- Büyükuysal, Ç., Öz M., & İlker, İ. (2016). Çoklu Doğrusal Bağlantı Varlığında En Küçük Karelere Alternatif Yaklaşım: Ridge Regresyonu. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 110-114.
- Çetin, Altan (2006), "Memluk Devletinde Yemek Kültürüne Genel Bir Bakış", *Milli Folklor*, Geleneksel Yayıncılık Yıl 18. sayı.72. s-107-117.
- DeVault, M. L. (1991). Feeding the family: the social organization of caring as gendered work. Chicago: London, University of Chicago Press.
- Díaz-Méndez, C., & García-Espejo, I. (2017). Eating out in Spain: Motivations, sociability and consumer contexts. *Appetite*, 119, 14-22.
- Edwards, J. S. (2013). The foodservice industry: Eating out is more than just a meal. *Food Quality and Preference*, 27(2), 223-229.
- Falk, L. W., Bisogni, C. A., and Sobal, J. (1996). "Food Choice Processes of Older Adults: A Qualitative Investigation". *Journal of Nutrition Education*, 28(5), 257-265.
- Farfán, G., Genoni, M. E. and Vakis, R. (2017). You Are What (and Where) You Eat: Capturing Food Away From Home in Welfare Measures. *Food Policy*, 72: 146-156.
- French, S. A., Story, M., & Jeffery, R. W. (2001). Environmental influences on eating and physical activity. *Annual review of public health*, 22(1), 309-335.
- Ganguly, N., Roy, S., & Mukhopadhyay, S. (2018). Association of socio-culture factors with disordered eating behavior: An empirical study on urban young girls of West Bengal, India. *AnthropologicAl review*, 81(4), 364-378.
- Ghaffar, S. A., Talib, R. A., & Karim, N. A. (2020). Perspectives of Malaysian parents on eating out: A qualitative analysis. *Malaysian Journal of Nutrition*, 26(3).
- Goode, J. (2005). Yemek. *Milli Folklor*, 17(67), 172-176.
- Ito, N., Maruyama, Y., & Wakamatsu, H. (2022). Consumer food demand in Japan before and after the beginning of COVID-19: AIDS analysis using home scan data. *Frontiers in Sustainable Cities*, 4, 920722.
- Jaafar, S.N., Lumbers, M., and Eves, A., (2009). Does food really matters in the eating out experience in Restaurants. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 8(2), 1-11.
- Jeong, M., Kim, K., Ma, F., & DiPietro, R. (2022). Key factors driving customers' restaurant dining behavior during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 34(2), 836-858.
- Kalyani, K. ve Sarma, M.K. Sarma (2017), "Eating out" as Life Style: Yielding to the Impulsive Temptation. *SCMS Journal of Indian Management*, October – December, 76-94.
- Kant, A. K., & Graubard, B. I. (2004). Eating out in America, 1987–2000: Trends and nutritional correlates. *Preventive medicine*, 38(2), 243-249.

- Kant, A.K. and Graubard, B.I., (2004). Eating Out in America, 1987-2000: Trends and Nutritional Correlates. *Preventive Medicine*, 38, 243-249.
- Lund, T. B., Kjaernes, U., & Holm, L. (2017). Eating out in four Nordic countries: National patterns and social stratification. *Appetite*, 119, 23-33.
- McIntosh, Alex (1996), *Sociologies of Food And Nutrition*, Plenum Press, New York.
- Munt, A. E., Partridge, S. R., & Allman-Farinelli, M. (2017). The barriers and enablers of healthy eating among young adults: A missing piece of the obesity puzzle: A scoping review. *Obesity reviews*, 18(1), 1-17.
- Neter J, Kutner M, Nachtsheim C, And Wasserman W. (1996). *Applied Lineear Regression Models*, Irwin, USA.
- Neumark-Sztainer, D., Eisenberg, M. E., Fulkerson, J. A., Story, M., & Larson, N. I. (2008). Family meals and disordered eating in adolescents: longitudinal findings from project EAT. *Archives of pediatrics & adolescent medicine*, 162(1), 17-22.
- Nicklas Neuman, Karin Eli, and Paulina Nowicka (2019). Feeding the extended family: gender, generation, and socioeconomic disadvantage in food provision to children.
- Nişancı, Z. N., Özdoğan, Y., & Bölüktepe, F. E. (2018). Dışarıda yemek yeme davranışının nedenlerini belirlemeye yönelik İzmir ilinde bir araştırma. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 60-71.
- Okumus, B., Ozturk, A. B., & Bilgihan, A. (2021). Generation Y's dining out behavior. *International Hospitality Review*, 35(1), 41-56.
- Olsen, W. K., Warde, A., & Martens, L. (2000). Social differentiation and the market for eating out in the UK. *International Journal of Hospitality Management*, 19(2), 173-190.
- Paddock, J., Warde, A., & Whillans, J. (2017). The changing meaning of eating out in three English cities 1995–2015. *Appetite*, 119, 5-13.
- Petterson, A. ve Fjellström, C. (2007). Restaurants as Friends of the Family: Fuctions of Restaurant Visits in Everyday Life. *Journal of Foodservice*, 18, 207-217.
- Robson, S. M., Crosby, L. E., & Stark, L. J. (2016). Eating dinner away from home: Perspectives of middle-to high-income parents. *Appetite*, 96, 147-153.
- Sceats, Sarah. (2000). *Food, Consumption and The Body in Contemporary Women's Fiction*. London: Cambridge University Press.
- Siu, J. Y. M., Chan, K., & Lee, A. (2019). Adolescents from low-income families in Hong Kong and unhealthy eating behaviours: Implications for health and social care practitioners. *Health & Social Care in the Community*, 27(2), 366-374.
- Tezcan, M. (1982). Türklerde yemek yeme alışkanlıkları ve buna ilişkin davranış kalıpları. *Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri*, 31, 118.
- Tezcan, M. (2000). *Türk yemek antropolojisi yazıları*. Kültür Bakanlığı.
- Tiwari, A., Aggarwal, A., Tang, W., & Drewnowski, A. (2017). Cooking at home: a strategy to comply with US dietary guidelines at no extra cost. *American journal of preventive medicine*, 52(5), 616-624.

Yılmaz, Y. (2012). *Otel ve Yiyecek İçecek İşletmelerinde Ziyafet Organizasyonu ve Yönetimi*, Ankara: Detay Yayıncılık.